

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора економічних наук, професора Клюс Ю.І.
на дисертаційну роботу Булатнікова С.О.
на тему «Управління інноваціями на основі кіберсоціального підходу»,
яку подано до здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 073 Менеджмент**

Актуальність обраної теми дослідження та зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю вдосконалення механізмів міжорганізаційної взаємодії в інноваційній сфері в умовах цифрової трансформації економіки. Сучасні інновації дедалі частіше створюються не в межах окремих підприємств, а в рамках складних мережевих структур, що об'єднують бізнес, науку, освіту та державу.

У таких умовах особливого значення набуває формування ефективних інноваційних систем, здатних забезпечити обмін знаннями, координацію дій учасників і синергію їх взаємодії. Водночас існуючі підходи до управління інноваціями недостатньо враховують особливості таких мережевих взаємозв'язків та вплив цифрових платформ і соціальних комунікацій.

Кіберсоціальний підхід, що поєднує технічні та соціальні аспекти інноваційного процесу, відкриває нові можливості для підвищення ефективності міжорганізаційного управління інноваціями. У зв'язку з цим дослідження, спрямоване на його теоретичне обґрунтування та практичне застосування, є актуальним і відповідає сучасним потребам розвитку інноваційної економіки.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Київ). При виконанні теми Е-03-25 «Обліково-аналітичне та організаційно-економічне забезпечення розвитку регіону» автором проведено аналіз інноваційної інфраструктури як елементу інноваційної системи на основі кіберсоціального підходу. При виконанні теми «Відновлення національної туристичної індустрії та сфери гостинності через соціальний діалог в регіонах України» (номер державної реєстрації 0123U102229, 2023-2025 рр.) автором досліджено уточненено послідовність управління інноваційною діяльністю підприємств. При виконанні теми «Оцінка та розвиток економічного потенціалу Закарпатської області: проблеми, можливості та стратегічні напрями розвитку», (номер державної реєстрації 0124U003892, 2024-2025 рр.) автором розроблено моделі інноваційного процесу з урахуванням змін завдань на різних стадіях життєвого циклу інновацій.

Структура роботи, оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертаційна робота характеризується продуманою та логічно побудованою структурою, що забезпечило досягнення поставленої мети та послідовне вирішення визначених завдань дослідження. Розділи роботи є співрозмірними за обсягом (з незначними відхиленнями), що свідчить про збалансованість подання матеріалу та рівномірну увагу автора до ключових

аспектів досліджуваної проблематики. Така структурна організація сприяє цілісному сприйняттю змісту та відображає належний рівень наукової культури здобувача.

Дисертацію оформлено відповідно до встановлених вимог: основний текст викладено на 203 сторінках і включає вступ, три розділи, що містять теоретичний, аналітичний і прикладний блоки, а також висновки. Обсяг роботи є достатнім для всебічного розкриття обраної теми. Значна кількість ілюстративного матеріалу у вигляді таблиць, рисунків і схем підвищує наочність дослідження та полегшує сприйняття його основних результатів. Список використаних джерел охоплює 275 позицій, що свідчить про ґрунтовну інформаційну базу та глибоке опрацювання наукових праць за тематикою дослідження.

Побудова роботи відповідає логіці дослідження та відображає послідовність наукового пошуку автора. У першому розділі розкрито теоретичні основи управління інноваціями в умовах цифрової трансформації. Другий розділ присвячено аналізу кіберсоціального підходу та його ролі у формуванні сучасних інноваційних систем. У третьому розділі зосереджено увагу на розробленні моделей і вдосконаленні підходів до управління інноваційною діяльністю підприємств.

Узгодженість структури та змісту дослідження свідчить про системність мислення здобувача, здатність до комплексного аналізу та глибоке розуміння досліджуваної проблематики. Загалом дисертаційна робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному рівні та таким, що відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Наукова новизна одержаних результатів

Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає в розробленні методичних і практичних рекомендацій щодо формування систем міжорганізаційного управління інноваціями з урахуванням унікальних характеристик і кіберсоціальної природи інноваційного процесу, що реалізується в умовах цифрової трансформації зовнішнього середовища та цифровізації інструментів і методів управління інноваціями, а також у розробленні комплексу унікальних моделей, що відображають роль знань в ухваленні інноваційно орієнтованих управлінських рішень.

Основні результати дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають у такому:

удосконалено

основні принципи інтеграції кіберсоціального підходу та теорії інновацій у контексті цифровізації, які, на відміну від існуючих, враховують поточні тренди цифровізації, що дозволяє забезпечити синергетичний ефект при управлінні інноваціями в сучасних умовах;

трактування класичної моделі «Потрійна спіраль інновацій», яке, на відміну від традиційних підходів, передбачає посилення координуючої ролі органів державного управління в інноваційному процесі на сучасному етапі

розвитку економіки, що сприяє формуванню міжорганізаційних форм управління інноваціями та підвищенню ефективності взаємодії між державою, бізнесом і науково-освітнім сектором;

інтегровану модель прийняття рішень в інноваційному менеджменті, в основу якої покладено принципи системної інтеграції класичних моделей прийняття управлінських рішень, інформаційної моделі трансформації даних у знання та моделі проєктування бізнесу, що відображає суттєве уявлення про взаємодію категорій реального й віртуального світу, а також когнітивних властивостей суб'єкта в процесі прийняття управлінських рішень і забезпечує методологічну базу для інтеграції принципів штучного прийняття рішень;

уточнено

наявність унікальних властивостей інноваційного процесу як об'єкта управління, які відрізняють його від наукового та виробничого процесів, що визначає сутність управління інноваціями на різних стадіях життєвого циклу з позицій зміни природи знань, тим самим доповнюючи зміст основних категорій управління інноваціями та розвиваючи понятійний апарат теорії інновацій;

підхід до аналізу типології та складу інноваційних систем на основі виокремлення інваріантної сукупності підсистем унікального складу, що враховує інституціональні особливості та тенденції розвитку інноваційного середовища, що дає змогу системно інтегрувати різні міжорганізаційні форми управління інноваціями;

набули подальшого розвитку

визначення впливу феноменів цифровізації на бізнес-процеси та інноваційну спроможність підприємства, що дозволяє точніше визначати передумови та прогнозувати подальші зміни в бізнес-процесах підприємств та перспективи розвитку їх інноваційних спроможностей в контексті цифровізації;

методичні рекомендації щодо міжорганізаційного управління розвитком інноваційної інфраструктури на основі сукупності типових ознак, що забезпечують її функціональну повноту під час проєктування та використання в рамках інноваційної системи;

підхід до аналізу сутності кіберфізичних систем, як підмножини систем управління, в основу якого покладено інтегровану модель прийняття рішень при управлінні інноваціями, що дає змогу класифікувати такі системи та оцінювати рівень і тенденції їх розвитку.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

Теоретичне значення отриманих результатів полягає у розвитку теоретико-методологічних засад управління інноваціями на основі кіберсоціального підходу, що передбачає інтеграцію технологічних, інформаційних і соціальних складових інноваційного процесу. У роботі поглиблено уявлення про інноваційний процес як складну динамічну систему, в якій трансформація знань, цифрові взаємодії та поведінкові чинники виступають ключовими детермінантами прийняття управлінських рішень. Запропоновані підходи дозволяють розширити методологічний інструментарій інноваційного менеджменту з урахуванням сучасних умов цифровізації економіки.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання підприємствами, інноваційними структурами, органами державного управління та освітніми установами для вдосконалення процесів управління інноваційною діяльністю. Розроблені моделі та підходи сприяють підвищенню обґрунтованості управлінських рішень, забезпечують врахування взаємодії реального та цифрового середовища, а також дозволяють підвищити ефективність функціонування інноваційних систем.

Запропонована інтегрована модель прийняття рішень в інноваційному менеджменті та підходи до формування інноваційної інфраструктури на основі кіберсоціальної взаємодії забезпечують комплексний підхід до управління інноваціями та створюють основу для аналітичної підтримки управлінських процесів.

Удосконалені методичні підходи до аналізу інноваційних систем, а також рекомендації щодо міжорганізаційної взаємодії та використання цифрових інструментів управління сприяють підвищенню ефективності реалізації інноваційної діяльності та адаптації підприємств до умов цифрової трансформації.

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

За результатами проведених досліджень Булатніков С.О. опублікував у відкритому друці 11 наукових праць, серед яких 5 статей – у наукових виданнях України, які віднесено до категорії Б. Загальний обсяг публікацій – 7,6 д.а., з яких особисто здобувачеві належать 4,6 д.а. За змістом та кількісними вимогами наукові публікації дисертанта повною мірою відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 р.

Відсутність (наявність) порушень принципів академічної доброчесності

Аналіз змісту дисертаційної роботи та одинадцяти наукових праць автора, опублікованих у відкритому друці, дає підстави стверджувати, що при їх підготовці було дотримано принципи академічної доброчесності. У всіх випадках використання ідей, підходів, наукових методів або певних результатів досліджень інших учених, а також під час залучення статистичних та аналітичних матеріалів, автор зробив посилання та коректно вказав джерела інформації, які відображено у списку використаних джерел роботи. Для кожної з наукових публікацій, виконаних у співавторстві, чітко визначено особистий внесок здобувача та у тексті дисертації використано виключно власні ідеї та пропозиції дисертанта.

Зауваження та недоліки дисертації щодо її оформлення і змісту

Загалом робота залишає за собою позитивне враження і заслуговує на схвалення. Проте необхідно також відмітити положення дисертації, які носять дискусійний характер.

1. У підрозділах, присвячених кіберсоціальному підходу (розділ 2, с. 60–90), автор використовує широкий спектр термінів і категорій, що відображають міждисциплінарний характер дослідження. Разом з тим, окремі поняття (зокрема ті, що стосуються цифрової взаємодії, трансформації знань та кіберсоціального середовища) вводяться без достатнього зіставлення з альтернативними трактуваннями у сучасній науковій літературі. Це певною мірою ускладнює однозначне сприйняття авторського підходу та його відмежування від існуючих концепцій.

2. Ілюстративний матеріал дисертації (рисунки, схеми, таблиці у розділах 2–3) загалом виконує важливу функцію узагальнення складних процесів і взаємозв'язків. Разом з тим, окремі графічні елементи мають досить узагальнений характер і не завжди супроводжуються розгорнутими поясненнями щодо їх інтерпретації або прикладами практичного використання, що дещо обмежує їх аналітичну цінність.

3. У теоретичному розділі дисертації (с. 25–40) автором здійснено ґрунтовний аналіз підходів до визначення сутності інноваційного процесу та управління ним. Водночас значна частина викладеного матеріалу має описово-аналітичний характер і містить детальне узагальнення існуючих наукових підходів, що, у свою чергу, дещо ускладнює виділення власної позиції автора та ключових результатів, отриманих у межах дослідження. Зокрема, доцільним виглядало б чіткіше структурне виокремлення авторських узагальнень, проміжних висновків і підсумкових положень у межах підрозділу.

4. У прикладній частині дослідження (розділ 3, с. 130–160), де розглядаються моделі управління інноваційною діяльністю, автором запропоновано низку узагальнених підходів до прийняття управлінських рішень. Водночас окремі положення викладено на достатньо високому рівні абстракції, що ускладнює їх безпосереднє застосування у практичній діяльності підприємств. Зокрема, потребує додаткового уточнення питання адаптації запропонованих моделей до підприємств різних масштабів та рівня цифрової зрілості.

Незважаючи на наявність дискусійних положень, вони не знижують загального позитивного враження від роботи.

Загальні висновки щодо відповідності дисертації вимогам, що висуваються до наукового ступеню доктора філософії

Дисертаційну роботу «Управління інноваціями на основі кіберсоціального підходу» написано на актуальну тему. Дисертація є повністю завершеною науковою працею, яка має наукову цінність та практичну значущість. За формальними та змістовними ознаками дисертація відповідає вимогам пунктів пп. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової

установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та основними положеннями «Вимог до оформлення дисертації» (затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40), а її автор Булатніков Станіслав Олександрович заслуговує на присудження за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 Менеджмент.

Рецензент,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і
оподаткування Східноукраїнського
національного університету ім. В. Даля
Міністерства освіти і науки України
(м. Київ)

Юлія КЛЮС

Підпис завідувача кафедри
обліку і оподаткування
доктора економічних наук, професора Клюс Ю.І.

ЗАСВІДЧУЮ:

Начальник відділу кадрів

Ольга КУРТОВА